

**ФОРМИ ПРОВАДЖЕННЯ ПРИ РОЗГЛЯДІ СПРАВ У СПОРАХ,
ЩО ВИНИКАЮТЬ ІЗ СІМЕЙНИХ ПРАВОВІДНОСИН
ЗА ОНОВЛЕНИМ ЦПК УКРАЇНИ**

Слід зазначити, що відповідно до ч. 1 ст. 19 ЦПК України в оновленій реакції саме в порядку цивільного судочинства розглядаються справи, що виникають із сімейних правовідносин. На сьогодні відбулась зміна принципу визначення підсудності з суб'єктної юрисдикції на предметну - суд, який повинен розглядати справи, визначається за предметом спору, а не за складом сторін. Така новація у оновленому ЦПК України спрямована на ліквідацію багатьох існуючих невизначеностей та неясностей щодо підсудності.

Відповідно до ч. 2 ст. 19 нового ЦПК [1] цивільне судочинство здійснюється за правилами, передбаченими цим Кодексом, у порядку наказного провадження; позовного провадження (загального або спрощеного); окремого провадження.

Частина 1 ст. 274 ЦПК України визначає, що у порядку спрощеного позовного провадження розглядаються: 1) малозначні справи і 2) справи, що виникають з трудових відносин, а згідно ч. 2 цієї статті - може бути розглянута будь-яка інша справа, віднесена до юрисдикції суду, за винятком справ, зазначених у частині четвертій цієї статті.

Треба зазначити, що спрощене провадження має похідний характер від загального позовного провадження. Це впливає з ч.1 ст.279 ЦПК України: *«Розгляд справи у порядку спрощеного позовного провадження здійснюється судом за правилами, встановленими цим Кодексом для розгляду справи в порядку загального позовного провадження, з особливостями, визначеними у цій главі» (глава X розділу III ЦПК) [2].*

Водночас ч. 4 ст. 274 ЦПК України встановлено, що в порядку спрощеного позовного провадження не можуть бути розглянуті справи, зокрема,

у спорах що виникають з сімейних відносин, крім спорів про стягнення аліментів та поділ майна подружжя.

Таким чином, справи у спорах, що виникають із сімейних правовідносин, не можуть вважатися малозначними і розглядаються за умови існування спору про право лише за правилами загального позовного провадження.

Загалом, у вітчизняній правовій доктрині справи, що виникають із сімейних відносин, заведено розглядати як позовні, що характеризуються такими ознаками: 1) між сторонами є матеріально-правовий спір; 2) спір стосується не тільки фактичних обставин справи, але і самих правовідносин; 3) вимога до суду про судовий цивільний захист набуває форми позовної заяви [3, с. 224]. Однак, вважаємо, що наданий висновок є дещо звуженим.

Деякі справи, що виникають із сімейних спорів у цивільному процесі відповідно до оновленого ЦПК України можуть розглядатись, як і раніше, за правилами як окремого, так і наказного провадження.

Так, справи щодо встановлення опіки чи піклування над дітьми, позбавленими батьківського піклування, підлягають розгляду в порядку цивільного судочинства за правилами або позовного (при одночасному розгляді позовної заяви щодо позбавлення батьківських прав або відібрання у батьків дитини без позбавлення батьківських прав), або окремого провадження (при одночасному розгляді заяви щодо визнання батьків безвісно відсутніми чи оголошення їх померлими або недієздатними) [4].

Справи щодо визначення місця проживання дитини за правилами цивільного судочинства також мають свої особливості. Слід вказати, що зі змісту ст. 160, 161 СК України вбачається, що місце проживання дитини визначається батьками, органом опіки та піклування або судом. Спір про місце проживання дітей може розглядатися під час шлюбу між батьками, у процесі розірвання шлюбу або після розірвання шлюбу Стаття 109 СК України регламентує вирішення питання про визначення місця проживання дитини у разі розірвання шлюбу між батьками за їх спільною заявою. Розгляд заяви за вищезначених умов здійснюється в окремому провадженні, однак слід враховувати, що чинним законодавством України розгляд питання про місце проживання дитини,

визначене за згодою батьків, в судовому порядку не передбачено. Тому, неправомірним з огляду на все вищезначене є рішення Дзержинського районного суду міста Харкова у справі № 638/14004/14-ц за спільною заявою подружжя ОСОБА_1 та ОСОБА_2 про розірвання шлюбу, що розглядалась за правилами окремого провадження, в частині визначення місця проживання малолітньої дитини [5]. У таких випадках в мотивувальній частині рішення суду має міститися інформація про наявність письмового договору між подружжям, його зміст, в тому числі й про визначене батьками місце проживання дитини.

Владні повноваження суду можуть бути використані лише у тому разі, коли виник спір з приводу визначення місця проживання малолітньої дитини і батьки не дійшли згоди з означеного питання. При вирішенні спору між батьками про місце проживання неповнолітніх дітей суд, розглядаючи справу в загальному позовному провадженні в порядку цивільного судочинства, має виходити, по-перше, з рівності прав та обов'язків батька і матері, по-друге, з інтересів і думки (бажання) неповнолітніх за обов'язкового врахування думки дитини, яка досягла 10 років (ч. 2 ст. 160 СК).

Справи із спорів що виникають із сімейних правовідносин розглядаються у наказному провадженні у тому випадку, коли заявлено вимоги у відповідності до п. 4 чи п. 5 ч. 1 ст. 161 ЦПК України, які стосуються призначення аліментів. При цьому позивач має право звернутися до суду з означеними вимогами в наказному або в спрощеному позовному провадженні на свій вибір. Слід підтримати позицію В. М. Притуляка, який пропонує розглядати сімейні спори про стягнення аліментів на утримання того з подружжя, з ким проживає дитина не в позовному, а в наказному провадженні [6].

Література:

1. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004 р. № 1618-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 40-41, 42. — Ст. 492.
2. Шевердін М. Спрощене провадження як новела Цивільного процесуального кодексу України [Електронний ресурс] / Максим Шевердін // Судебно-юридическая газета : веб-сайт. — Режим доступу : <https://sud.ua/ru/news/blog/114146-sproschene-provadžhennya-yak-novela-tsilivnogo-protsestualnogo-kodeksu-ukrayini>
3. Гражданский процесс Украины : учеб. [для студ. юрид. спец. вузов] / Ю. С. Червоний [и др.] ; ред. Ю. С. Червоний ; Одес. нац. юрид. акад. — К. : Истина, 2006. — 399 с.

4. Яніцька І. А. Опіка і піклування як форма влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Інна Анатоліївна Яніцька ; НУ «ОЮА». - Одеса, 2015. - 229 с.Рішення Дзержинський районний суд міста Харкова по справі № 638/14004/14-ц від 27 жовтня 2014 року [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень : веб-сайт. — Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/41102555>. — Назва з екрану.

5. Притуляк В. М. Утримання чоловіком дружини, з якою проживає дитина: підстави та порядок надання допомоги / В. М. Притуляк // Особливості розгляду сімейних спорів : матеріали круглого столу (Одеса , 17 жовтня 2016 р .) — Одеса : Юрид. лі-ра, 2016. — С. 84-86.

Голубцова Елена Александровна
*старший преподаватель кафедры гражданского процесса
Национального университета «Одесская юридическая академия»*

УЧАСТНИКИ ДЕЛА В ГРАЖДАНСКОМ ПРОЦЕССЕ УКРАИНЫ

Понятие «субъекта гражданского процесса» до сих пор остается сугубо теоретическим понятием. В новой редакции ГПК употребляется понятие участника гражданского процесса. С точки зрения науки гражданского процесса понятия «субъект» и «участник» не тождественны: понятие «субъект» шире, чем понятие «участник». Более того законодатель не употребляет по отношению к суду термина «участник». С точки зрения теории гражданского процесса суд — это отдельный субъект гражданского процесса, отличающийся от других властными полномочиями, а гражданский процессуальный кодекс лишь подчеркивает эту обособленность.

Термин «участник» употребляется по отношению к лицам, которые заинтересованы в рассмотрении гражданского дела, и к лицам, которые содействуют осуществлению правосудия. Причем различие заключается лишь в словах «участник дела» и «участник процесса». На мой взгляд данные различия не отражают глубины отличий этих понятий по сущности, и возникает необходимость в трактовке понятий «дело» и «процесс».

Термин «гражданское дело» до сих пор употреблялся в контексте гражданского производства в целом, в котором участвуют все субъекты гражданского процесса. Действующая редакция ГПК ограничивает действие этого термина кругом лиц, заинтересованных в рассмотрении дела. Таким образом вносится путаница в теорию и практику гражданского процесса.